

Nr 54

Utlåtande över motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 120, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1970/71, m. m., har bl. a. väckts

A. de likalydande motionerna I: 1244 av herr *Bohman m. fl.* och II: 1458 av herr *Holmberg m. fl.*, vari yrkas

att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa »att Kungl. Maj:t måtte i det kommande budgetarbetet beakta det i motion[erna] anförda samt eftersträva en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt så att den bättre anpassas till bruttonationalproduktens ökning»,

B. de likalydande motionerna I: 1246 av herrar *Helén* och *Bengtson* och II: 1457 av herrar *Hedlund* och *Gustafson* i Göteborg, vari yrkas, att riksdagen skall

1. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om »en parlamentarisk utredning med företrädare också för näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter, vars uppgift skall vara att skyndsamt undersöka orsakerna till rådande obalans i de utrikes betalningarna och föreslå sådana kortsiktiga och långsiktiga åtgärder, som statsmakterna kan vidta för att bidra till att jämvikten i betalningsbalansen återställs»,

2. i övrigt ge Kungl. Maj:t till känna vad som anförts i motion[erna],

C. de likalydande motionerna I: 1247 av herr *Karl Pettersson* och II: 1460 av herr *Hovhammar*, vari hemställes

att riksdagen skall uttala att såväl privata som statliga kreditinstitut bör ges möjlighet att i organiserade former förmedla viss kapitalimport, samt

att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående organisationen av sådan kapitalimport till mindre och medelstora företag.

Motionerna

I motionerna I: 1244 och II: 1458, vilka utgör partimotioner från moderata samlingspartiet, hänvisas till och refereras de tidigare under årets riksdag från samma håll väcka motionerna I: 500 och II: 576. Motionärerna återger de kritiska synpunkter som där anfördes mot de i finansplanen redovisade prognoserna för den ekonomiska utvecklingen under år 1970. Dessa prognoser betecknades som

alltför optimistiska, särskilt beträffande de utrikes betalningarna. Problemen med utrikesbalansen ansågs vara strukturellt betingade. Som ett väsentligt inslag i denna strukturella bakgrund betecknades den offentliga sektorns storlek och snabba expansion, som minskat möjligheterna att med ekonomisk-politiska medel upprätthålla balans i ekonomin. Motionärerna åberopar nu som stöd för denna bedömning bl. a. en i den reviderade nationalbudgeten utnyttjad modell för analys av finanspolitikens samhällsekonomiska verkningar.

Den ekonomiska utvecklingen under det första kvartalet i år har enligt motionärerna visat att kritiken mot finansplanen för bristande realism var berättigad. En fortsatt ogynnsam tendens säges göra sig gällande i fråga om utrikesbalansen och prisutvecklingen samt på kreditmarknaden. Mot denna bakgrund betecknas den reviderade finansplanens progoser för år 1970 som »högradigt» realistiska och som en »skönmålning av de faktiska förhållandena». Detta säges gälla särskilt prognoserna för bytesbalansen, priserna, budgetsaldot och industrins investeringar. Motionärernas bedömning är att den svenska ekonomin för närvarande har att »brottas med en rad allvarliga problem» berörande såväl den yttre som den inre balansen. De anser att en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt på längre sikt är det enda verksamma finanspolitiska instrumentet för att eliminera det generella efterfrågetrycket, bereda utrymme för en ökning av näringslivets investeringar och skapa balans mellan olika sektorer i ekonomin. Åtgärder i detta syfte framstår, anføres det, som nödvändiga inte minst sedan regeringens skatteförslag antagits och sedan det blivit klart att löntagarnas organisationer kommer att kräva betydande löneförbättringar under år 1971. Om en härav föranledd kraftig inflation skall kunna förhindras måste staten föra en restriktiv ekonomisk politik genom att begränsa den offentliga sektorns tillväxt. Motionärerna anser att en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt, så att den bättre anpassas till bruttonationalproduktens ökning, måste eftersträvas.

Den reviderade finansplanen präglas i år, anføres det i de av folkpartiet och centerpartiet gemensamt väckta motionerna I: 1246 och II: 1457, av en betydande optimism, vilken enligt motionärerna »står i intressant kontrast till det besvärliga samhällsekonomiska läge vårt land befinner sig i med kraftig kostnadsstegring och obalans i de utrikes betalningarna». Det konstateras i anslutning härtill att den totala produktionens tillväxttakt i Sverige under perioden 1966—1970 framstår som relativt låg vid en internationell jämförelse. År 1970 skulle enligt föreliggande prognoser Sverige få den lägsta tillväxttakten bland de västeuropeiska OECD-länderna, bortsett från Storbritannien. Mot bakgrund härav dras i motionerna slutsatsen att den ekonomiska politiken i Sverige inte lett till bästa möjliga utnyttjande av tillgängliga resurser.

Motionärerna återger den i finansplanen redovisade bedömningen av långtidsbudgeten, enligt vilken en oundgänglig förutsättning för en fortsatt reformverksamhet är att en omprövning och nedskärning sker inom olika existerande utgiftsprogram. De säger sig dela uppfattningen att en omprioritering av de statliga utgifter-

na från tid till annan omsorgsfullt bör övervägas och erinrar om sina tidigare vid flera tillfällen framförda förslag om tillsättande av en parlamentarisk besparingsutredning. Kravet på en sådan utredning — nu benämnd »omprioriteringsutredning» — har enligt motionärerna i rådande ekonomiska läge särskild aktualitet.

Motionärerna tar vidare upp till diskussion den under 1960-talet bedrivna finanspolitiken, vilken de anser ha varit i otakt med konjunkturutvecklingen. Inte heller nu har enligt motionärerna den anpassning av finanspolitiken i kontraktiv riktning, som konjunkturutvecklingen motiverat, kommit till stånd. De finner det sålunda anmärkningsvärt att statens upplåningsbehov under »högkonjunkturåret» 1969/70 är högre än under »avmattningsåret» 1967/68. Mot denna bakgrund är det enligt motionärerna angeläget att åstadkomma ett system som möjliggör snabba och smidiga anpassningar till förändringar i konjunkturen.

Särskild uppmärksamhet ägnas i motionerna åt utrikesbalansens utveckling. Finansplanens prognoser för år 1970 betecknas som optimistiska. Underskottet i bytesbalansen är enligt motionärerna till betydande del hänförligt till långsiktiga, strukturella faktorer, bl. a. alltför begränsade industriinvesteringar under de senaste åren. De antydda strukturella faktorerna säges dock inte ha blivit tillfredsställande kartlagda. Motionärerna begär därför att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att undersöka orsakerna till bytesbalansens underskott och framlägga förslag till »långsiktiga åtgärder och samhällsekonomiska prioriteringar» för att förbättra betalningsbalansen.

I motionerna återges avslutningsvis i punkter olika förslag till ekonomisk-politiska åtgärder, som under vårriksdagen framlagts av folkpartiet och centerpartiet. I anslutning härtill säges kravet på en ekonomisk-politisk stabiliseringskonferens ha större aktualitet än på länge.

Uttalandena i den reviderade finansplanen rörande möjligheterna till och formerna för kapitalimport berör, konstateras i motionerna I: 1247 och II: 1460, inte de mindre och medelstora företagen. Med hänsyn till sin stora betydelse för ekonomin bör dessa företag, anser motionärerna, kunna beredas möjligheter till kapitalanskaffning utomlands genom en organiserad upplåning via olika kreditinstitut. Såväl privata som statliga institut bör därvid komma i fråga, men man bör även undersöka förutsättningarna för att bland de berörda företagen bilda en stiftelse e. d. för kapitalimport.

Utskottet

I den reviderade finansplan som Kungl. Maj:t i början av maj varje år framlägger för riksdagen redovisas en bedömning av det aktuella konjunkturläget och diskuteras uppläggningsen av den ekonomiska politiken. Propositionen i ämnet har på senare år föranlett motioner inte bara rörande hemställan i propositionen, som avser ekonomiska dispositioner av olika slag, utan även beträffande den ekonomiska politiken i allmänhet.

Den bild av den svenska ekonomins nuläge och framtidsutsikter som ges i den

föreliggande reviderade finansplanen har, framhåller chefen för finansdepartementet, flera klart positiva inslag, framför allt den fortsatta snabba tillväxten av exporten. Trots detta kvarstår emellertid underskottet i bytesbalansen. Detta problem har, anför det, sin bakgrund i strukturella och långsiktiga förändringar i ekonomin och måste därför angripas med en långsiktigt verkande politik. Den huvudlinje som valts för denna politik anges vara att underlätta och stimulera industrins utbyggnad och anpassning till de strukturella förändringarna. Denna politik säges skola fullföljas även under den nu rådande högkonjunkturen.

Den ekonomiska politiken under 1970 får enligt departementschefen en klart restriktiv prägel, samtidigt som den behåller vissa selektiva inslag. Efterfrågedämpningen riktar sig framför allt mot den privata och den offentliga konsumtionen och mot mindre angeläget byggande. Härigenom avses utrymme kunna skapas för industrins investeringar, varvid exportindustrins och den utlandskonkurrerande industrins expansion prioriteras.

Tecken på vissa spänningar i samhällsekonomin finns, anser departementschefen. Härvidlag nämns den ökade takten i prisstegringarna och bristsymtom på arbetsmarknaden. Motåtgärder säges vara den successiva åtstramningen av finans- och kreditpolitiken, varigenom efterfrågetrycket dämpas, samt insatser på det arbetsmarknadspolitiska området. I ett något längre perspektiv avtecknar sig också, framhålles det, en stor mängd konkurrerande krav, som måste avvägas mot varandra och anpassas på sådant sätt att de rymms inom ramen för en balanserad ekonomi. Detta säges inte minst gälla den offentliga sektorns expansion.

Sammanfattningsvis uttalas, att de uppgifter och avvägningsproblem som den ekonomiska politiken har att lösa visar att politiken måste bibehålla sin allmänna stramhet samtidigt som den selektiva stimulansen bör fortsätta på de områden som är av vital betydelse för en positiv utveckling av betalningsbalansen.

Det aktuella konjunkturläget och den ekonomiska politikens uppläggning diskuteras i motionerna I: 1244 och II: 1458 samt I: 1246 och II: 1457, varvid även bedömningarna i den reviderade finansplanen kommenteras.

De synpunkter och förslag som framförs i motionerna I: 1244 och II: 1458 återgår helt på de vid riksdagens början väckta motionerna I: 500 och II: 576, vilka redan avslagits av riksdagen på utskottets hemställan (BaU 1970: 19). Huvudsynpunkten i båda motionsparen är att den offentliga sektorns tillväxt bör begränsas. Utskottet vill i anledning härav framhålla, att förhållandet mellan den offentliga sektorns resursanspråk och näringslivets investeringar inte är så entydigt som det framställs i motionerna. Att de olika sektorernas krav på resurser måste avvägas så att de sammantagna anspråken kan rymmas inom ramen för det tillgängliga utrymmet är en given förutsättning för balans i samhällsekonomin. Krav på återhållsamhet ställs därvid även på den offentliga sektorn, särskilt i ett något längre tidsperspektiv. Att kravet ställs enbart på den offentliga sektorn, såsom sker i de nu behandlade motionerna, kan utskottet emellertid inte finna lämpligt. Utskottet kan inte heller tillstyrka att riksdagen på grundval av dessa motioner skulle ge Kungl. Maj:t anvisningar för det kommande budgetarbetet.

Även i motionerna I: 1246 och II: 1457 framförs synpunkter och uppslag som utskottet tidigare i år tagit ställning till, nämligen vid sin behandling av motionerna I: 814 och II: 950 (BaU 1970: 19). Detta gäller t. ex. förslagen om en parlamentarisk besparingsutredning — nu benämnd »omprioriteringsutredning» — och om åtgärder för att åstadkomma ökad flexibilitet i finanspolitiken. De i motionerna I: 814 och II: 950 väckta förslagen har avisats av riksdagen. Särskild uppmärksamhet ägnas i motionerna I: 1246 och II: 1457 åt betalningsbalansens utveckling. De bedömningar som redovisas rörande bakgrunden till underskottet i bytesbalansen och rörande de åtgärder som krävs för att nedbringa detta synes inte på några avgörande punkter skilja sig från dem som framförs i den reviderade finansplanen. Motionärerna menar att de strukturella förändringar som åtminstone till stor del har försakat det ökade underskottet inte är tillfredsställande kartlagda. Enligt utskottets uppfattning är den information härom som föreligger i varje fall tillräcklig som underlag för beslut om lämpliga ekonomisk-politiska åtgärder av det slag som redovisas i den reviderade finansplanen. Att en parlamentarisk utredning enligt motionärernas förslag skulle vara en lämplig väg att vinna ökad kunskap om här berörda förhållanden finner utskottet inte sannolikt.

Om möjligheterna till och formerna för en kapitalimport görs i den reviderade finansplanen vissa uttalanden, vilka i motionerna I: 1247 och II: 1460 tas till utgångspunkt för förslag avsedda att tillgodose de mindre och medelstora företagens intressen i detta sammanhang. Utskottet delar motionärernas uppfattning att dessa företag spelar en betydelsefull roll i svensk ekonomi. Det är därför angeläget att de i fråga om möjligheterna att finansiera sin utbyggnad inte behandlas på annat sätt än övriga kategorier av företag. Särskilda kreditmöjligheter står emellertid, som utskottet redovisat i ett tidigare utlåtande (BaU 1970: 31) till buds för de mindre och medelstora företagen. Att skapa särskilda arrangemang för import av kapital till dessa företag anser utskottet inte påkallat. Utskottet finner det inte heller motiverat att riksdagen i övrigt gör något uttalande angående formerna för den i den reviderade finansplanen berörda kapitalimporten.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

- A. att riksdagen avslår motionerna I: 1244 och II: 1458,
- B. att riksdagen avslår motionerna I: 1246 och II: 1457, såvitt de avser utredning rörande betalningsbalansen,
- C. att riksdagen avslår motionerna I: 1246 och II: 1457 i övrigt,
- D. att riksdagen avslår motionerna I: 1247 och II: 1460.

Stockholm den 21 maj 1970

På bankoutsrottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Stefanson (fp), Palm (s), Åkerlund (m), Lundin (s) och Strandberg (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Bengtsson i Landskrona (s), Rask (s), Haglund (s)*, Nordberg (s)* och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) vid utskottets hemställan under A

av herrar Åkerlund (m), Strandberg (m) och Regnéll (m), vilka ansett

dels att det stycke på s. 4 i utskottets yttrande som börjar med orden »De synpunkter och» och slutar med orden »det kommande budgetarbetet» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»De synpunkter och förslag som framförs i motionerna I: 1244 och II: 1458 grundas främst på en analys av konsekvenserna av den offentliga sektorns snabba expansion. Denna har enligt motionärerna under senare år i stor utsträckning skett på bekostnad av de privata investeringarna. Samtidigt har den medfört risker för allvarliga begränsningar av finanspolitikens verkningsförmåga och därmed av möjligheterna att upprätthålla balans i samhällsekonomin. Utskottet finner motionärernas analys övertygande och ansluter sig också till deras slutsats att en begränsning av den offentliga sektorns tillväxt på längre sikt är erforderlig för att efterfrågetrycket i ekonomin skall kunna dämpas och utrymme skapas för en ökning av näringslivets investeringar. De kommentarer som chefen för finansdepartementet gör i anslutning till årets långtidsbudget synes för övrigt ge uttryck för en liknande bedömning. Utskottet anser det angeläget att vid det kommande budgetarbetet allvarliga ansträngningar görs att begränsa den offentliga sektorns ökade anspråk på resurser till bruttonationalproduktens ökningstakt. Härvidlag kan de i motionerna anförda synpunkterna tjäna till ledning.»;

dels att utskottet under A bort hemställa

»A. att riksdagen med bifall till motionerna I: 1244 och II: 1458 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anført angående begränsning av den offentliga sektorns tillväxt;»

2) vid utskottets hemställan under B

av herrar Stefanson (fp), Åkerlund (m), Strandberg (m), Regnéll (m) och Stridsman (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 5 i utskottets yttrande, som börjar med orden »Även i motionerna» och slutar med orden »utskottet inte sannolikt» bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Utrikesbalansens utveckling ägnas särskild uppmärksamhet bl. a. i motionerna I: 1246 och II: 1457. Motionärerna anser att underskottet i bytesbalansen till betydande del är beroende av långsiktiga, strukturella faktorer och därför måste påverkas med långsiktiga åtgärder. En stimulans av investeringarna särskilt inom exportindustrin och en stabilisering av kostnadsnivån anges som exempel på sådana åtgärder. Utskottet kan ansluta sig till dessa bedömningar. Utskottet anser vidare liksom motionärerna att de strukturella förändringarna, som kan antas till stor del ha förorsakat försvagningen av bytesbalansen, inte har blivit tillfredsställande kartlagda. Med hänsyn till nödvändigheten av att återställa balansen i våra utrikes betalningar bör, som motionärerna föreslår, en parlamentarisk utredning få i uppdrag att analysera bakgrunden till ökningen av underskottet i bytesbalansen och föreslå åtgärder för att förstärka balansen. I en sådan utredning bör även näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter kunna lämna värdefull medverkan.»;

dels att utskottet under B bort hemställa

»B. att riksdagen med bifall till motionerna I: 1246 och II: 1457 i ifrågavarande del hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning rörande återställande av jämvikten i betalningsbalansen i enlighet med vad utskottet ovan anført;»

3) vid utskottets hemställan under C

av herrar *Stefanson* (fp) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att efter det stycke på s. 5 i utskottets yttrande, som slutar med orden »utskottet inte sannolikt» bort införas ett avsnitt av följande lydelse:

»I motionerna I: 1246 och II: 1457 framförs även i övrigt synpunkter, som enligt utskottets mening bör beaktas vid utformningen av den ekonomiska politiken. Utskottet vill särskilt understryka angelägenheten av att ett system kan åstadkommas som möjliggör en snabbare och smidigare anpassning av finanspolitiken till förändringar i konjunkturläget. Detta ter sig motiverat inte minst mot bakgrunden av att finanspolitiken under 1960-talet nästan genomgående varit i otakt med konjunkturutvecklingen. Med hänsyn till det oroande samhällsekonomiska läge som för närvarande råder har enligt utskottets uppfattning vidare en ekonomisk-politisk stabiliseringskonferens särskild aktualitet. En sådan konferens skulle kunna utgöra underlag för en bred samling kring nödvändiga åtgärder i stabiliseringspolitiskt syfte. Den sammanfattning av olika tidigare behandlade förslag som avslutningsvis

redovisas i motionerna utgör enligt utskottets mening en värdefull erinran om åtgärder på det stabiliseringspolitiska området som alltjämt ter sig angelägna.»;

dels att utskottet under C bort hemställa

»C. att riksdagen med bifall i övrigt till motionerna I: 1246 och II: 1457 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört i anledning av motionerna;»

4) *vid utskottets hemställan under D*

a) av herrar *Stefanson* (fp), *Regnéll* (m) och *Stridsman* (cp), vilka ansett

dels att det stycke på s. 5 i utskottets yttrande som börjar med orden »Om möjligheterna till» och slutar med orden »finansplanen berörda kapitalimporten» bort bytas mot ett stycke av följande lydelse:

»Departementschefen uttalar i den reviderade finansplanen att det bör övervägas att i år åstadkomma en viss kapitalimport i mera organiserade former än den som ägt rum tidigare år. Detta uttalande tas i motionerna I: 1247 och II: 1460 till utgångspunkt för förslag avsedda att tillgodose de mindre och medelstora företagens intressen i detta sammanhang. Utskottet vill understryka motionärernas uttalande om den betydelsefulla roll som dessa företag spelar i vår ekonomi. I ett läge då kapitalimport övervägs i syfte att åstadkomma ett tillskott av kreditresurser bl. a. för näringslivets behov är det angeläget att de mindre och medelstora företagen inte ställs å sido. En organiserad upplåning bör komma till stånd genom olika kreditinstitut med syfte att tillhandahålla även de mindre och medelstora företagen krediter. Formerna för den upplåning av utländskt kapital som här berörs kan vara olika. Såväl privata som statliga kreditinstitut bör komma i fråga som förmedlare av det utomlands upplånade kapitalet.»;

dels att utskottet under D bort hemställa

»D. att riksdagen i anledning av motionerna I: 1247 och II: 1460 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet ovan anfört angående kapitalimport till mindre och medelstora företag»;

b) av herr *Strandberg* (m).